

Partnerstwo w zatrudnieniu socjalnym - synergia usług reintegracji społecznej i zawodowej

Janów Lubelski, sierpień 2017 rok

Partnerstwo w zatrudnieniu socjalnym

– synergia usług reintegracji społecznej i zawodowej

***Poradnik dla pracowników, członków i wolontariuszy
NGO prowadzących podmioty reintegracyjne w formie
jednostki zatrudnienia socjalnego***

Wydawnictwo sfinansowane z środków projektu:

**Ośrodek Wsparcia i Animacji Podmiotów Reintegracyjnych – Wyższy Poziom Kompetencji
Regionalnego Sektora Es”,**
zleconego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2017

Publikacja opracowana w ramach realizacji projektu:

Ośrodek Wsparcia i Animacji Podmiotów Reintegracyjnych – Wyższy Poziom Kompetencji Regionalnego Sektora Es”,
zleconego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2017

Autorzy:

Andrzej Trzeciecki Paweł Wiśniewski

Wydawca:

Fundacja: Konwent Klubów i Centrów Integracji Społecznej w Janowie Lubelskim

Ośrodek Wsparcia i Animacji Podmiotów Reintegracyjnych
- Akademia Animacji Zatrudnienia Socjalnego

23-300 Janów Lubelski, ul. Bohaterów Porytowego Wzgórza 23
tel. 787805030, e.mail.: fundacjakiscis@fundacjakiscis.pl,
<http://www.fundacjakiscis.pl>; <http://www.zatrudnieniesocjalne.pl>

Skład i druk:

Extreme Waves Piotr Sawicki
ul. Jana Zamoyskiego 19B
23-300 Janów Lubelski

Publikacja bezpłatna

Nakład: 50 egzemplarzy

Przedruk, rozpowszechnianie i powielanie w całości lub części wyłącznie za zgodą Wydawcy

Wprowadzenie

To trzeci poradnik z czteroczęściowej serii informacyjnej Ośrodka Wsparcia i Animacji Podmiotów Reintegracyjnych, funkcjonującego w ramach inicjatywy projektowej FIO 2017 Ośrodek Wsparcia i Animacji Podmiotów Reintegracyjnych – Wyższy Poziom Kompetencji Regionalnego Sektora Es”.

Nawiązuje on w swej treści do problematyki animacji na rzecz kreatywnego uruchamiania potencjału ludzi, organizacji pozarządowych oraz administracji publicznej, które przyczyniają się do korzystania z instrumentarium zatrudnienia socjalnego. Jego celem jest jednak zwrócenie uwagi na procesy tworzenia partnerstw wielosektorowych wokół już istniejących i działających podmiotów zatrudnienia socjalnego. W wielu miejscach treść poradnika odnosi się do rezultatów systemowego projektu „Kompleksowe formy reintegracji społecznej i zawodowej w środowisku lokalnym”, który realizowany był w kraju w okresie 2013-2015.

W projekcie tym autorzy publikacji uczestniczyli zarówno przy tworzeniu rozwiązań modelowych jak i testowaniu ich w praktyce. Stąd też, czerpiąc z nabytej wiedzy i doświadczeń zostaną przekazane informacje w postaci wskazówek, które nie oznaczają panaceum animacji zatrudnienia socjalnego, lecz są sugestiami, jakie można wykorzystać przy konstrukcji własnych rozwiązań tworzenia klubów i centrów integracji społecznej oraz ich partnerskiego otoczenia.

/ - / Zespół Redakcyjny

CZEŚĆ PIERWSZA

PARTNERSTWO LOKALNE –WAŻNA IDEA W POLITYCE SPOŁECZNEJ

Zagadnienia ogólne

I. Partnerstwo – to wyraz innowacji w lokalnej polityce społecznej

Innowacja, to wg *Słownika innowacji*¹ termin, który oznacza pojawienie się zmian, nowości lub reform, a więc zdarzeń oznaczających procesy o charakterze technicznym, organizacyjnym, społecznym lub psychologicznym. Tak bardzo zróżnicowane i niesprecyzowane pojmowanie innowacji jest wynikiem funkcjonowania wielu poglądów na definicje². Dla jednych innowacja będzie oznaczała niepowtarzalną zmianę (jednorazową oraz nieciągłą) a dla innych będzie ona traktowana jako kontinuum zmian techniczno-organizacyjnych, obejmujących z jednej strony proste modyfikacje istniejących produktów, procesów i praktyk, do fundamentalnie nowych produktów i procesów z drugiej strony. W tym ostatnim znaczeniu można mówić o powtarzalności i ciągłości (np. sam fakt zwiększonego popytu na nowy wytwór wymaga powtarzalności jego dostarczania).

W literaturze przedmiotu można doszukać się sześciu elementów będących uznawalnymi jako ***siły sprawcze zmian w życiu społeczeństw***. Są to:

- 1) **innowacyjne jednostki** – oznaczające, że zmiany są wprowadzane na podstawie indywidualnych, wyróżniających się cechach, które to w danym społeczeństwie lub większej zbiorowości postrzegane są i uznawane w odpowiednio dostatecznym stopniu. Przykładem takiej cechy jest charyzma, dzięki której dana jednostka ma moc sprawczą do wprowadzania zmian i innowacji. Jeśli uda się jednostce wprowadzić zmianę, która odniesie sukces, wówczas każda następna zmiana, może być łatwiejsza do wprowadzenia.
- 2) **społeczne role innowacyjne** – oznaczające nie tylko pewne społeczne grono, np.: wynalazcy, uczeni, artyści, intelektualiści, eksperci etc., które wykorzystuje predyspozycje i prerogatywy do wprowadzenia innowacji. Każdy, kto jest zaliczany

INNOWACYJNOŚĆ Podmioty
inicjujące zmiany –
inicjatorzy

¹ E. Stawiasz, G. Niedbalska: *Słownik Innowacji – leksykon haseł*, <http://www.pi.gov.pl/parp/chapte> (11.09.2017).

² Tamże.

³ R. Szarfenberg: *Marginalizacja i wykluczenie społeczne – panorama językowo-teoretyczna*, w: *Ubóstwo i wykluczenie społeczne, perspektywa poznawcza*, pod red. R. Szarfenberg, C. Żołędowski, M. Theiss, IPS 8

do tego grona, musi sprostać nałożonym na niego oczekiwaniom społecznym, którymi są innowacyjność i kreatywność, co jest kwestią niezależną od cech indywidualnych przymiotów. Społeczne role innowacyjne dysponują społecznym przyzwoleniem nad działaniem w kierunku wprowadzania zmian (innowacji).

- 3) **organizacje innowacyjne** – to różnego rodzaju instytucje oraz organizacje, np.: legislatury, parlamenty, zespoły badawcze, biura konstrukcyjne, grupy pilotażowe i testujące, organizacje obywatelskie, etc., które mają działalność prowadzącą do zmian wpisaną jako element statutu. W działaniu organizacji innowacyjnych bardzo silnie akcentowany jest efekt kooperacji i współpracy.
- 4) **społeczne środowisko (zbiorowość)** – to różnego rodzaju kręgi społeczne, które często sięgając po kontestację, kontrkulturę oraz negatywizm odrzucają dotychczasowe normy i reguły starając się przekonać do nowych. Jeśli uda się namówić szersze gremia do korzystania z innowacyjnych zasad, reguł i wzorców wówczas można mówić o ich innowacyjnej funkcji.
- 5) **ruchy społeczne** – to ważny element (podmiot) zmian, bowiem z własnej definicji są one ukierunkowane na zmianę norm, procesów społecznych czy wartości społecznych. Ruchy te powstają wokół wyraźnie wyartykułowanego i uświadamianego celu, którym to jest pozytywne, konstruktywne przekształcenie norm i wartości, np. wokół idei usług reintegracji społecznej i zawodowej. Ich cechą charakterystyczną jest poza tym to, że wszystkie swoje działania, aktywności i wysiłki podporządkowują temu celowi.
- 6) **zwyczajni ludzie** – to podmiot zmian, który poprzez swoje codzienne życie wprowadza coraz to nowsze sposoby funkcjonowania, wypełniania zarówno własnych obowiązków wobec społeczeństwa, rodziny oraz instytucji. Nowy sposób zachowywania zaczyna z czasem przybierać formę wzorca i dobrej praktyki, z których korzystają następni.

Innowacyjne przedsięwzięcia w polityce społecznej, bez względu na zasięg terytorialny, wymagają dzisiaj nie tylko „sojuszy” osób i instytucji, ale również przekonania o słuszności ich celu. Scentralizowany sposób rozwiązywania problemów społecznych oraz likwidowania barier wykluczenia społecznego, przestał być dominującym a ostatnie lata pokazały, że pakt lokalne zawierane w skali gminy, miasta, czy regionu mogą być siłą napędową umożliwiającą dokonanie pożądanych zmian. Partnerstwo, jako metoda działania, stało się przeciwieństwem „klasycznych”

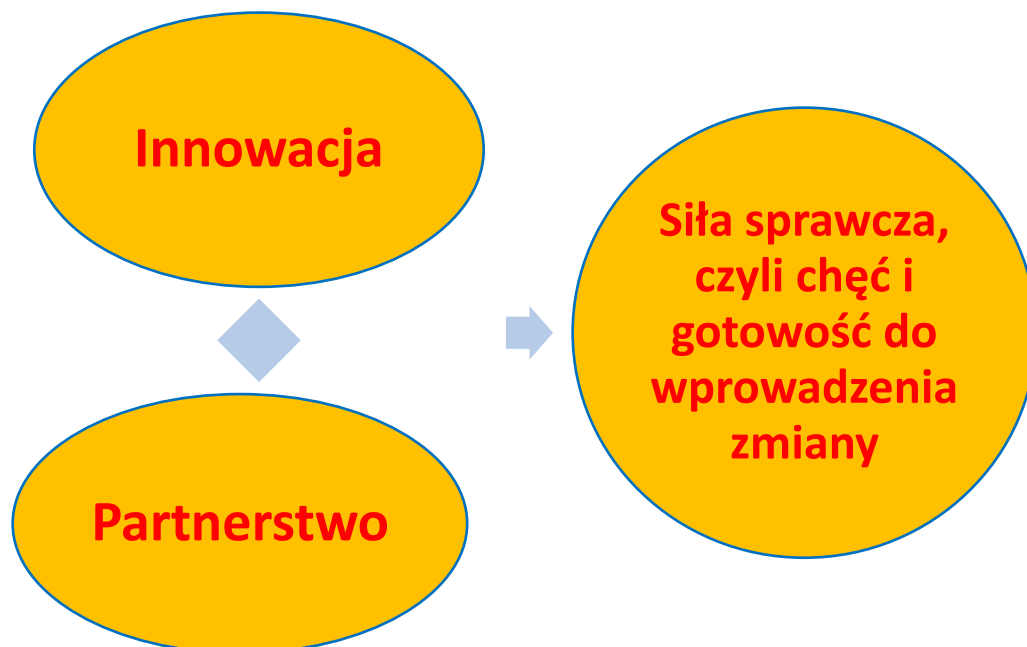
mechanizmów rozwiązywania problemów społecznych, np.: braku pracy, braku usług społecznych lub braku miejsc aktywności ludzi młodych, starszych i dzieci.

Powstaje pytanie: co łączy oba pojęcia, czyli innowację i partnerstwo?

Partnerstwo to przede wszystkim perspektywa czasowa, która nie ma zamkniętego przedziału ani zamkniętej listy interesariuszy. W trakcie trwania partnerstwa mogą ulegać zmianie jego podstawowe elementy, takie jak: instytucje, wyznaczane cele, sposoby realizacji oraz zasoby finansowe. W partnerstwie czynnikiem łączącym interesariuszy jest zaangażowanie się partnerów reprezentujących różne sektory, takie jak: gospodarka, rynek pracy, kultura, edukacja, ochrona zdrowia, sport, pomoc społeczna, czy działalność liderów społecznych, dla których wyznacznikiem więzy jest rzeczywiste i efektywne współdziałanie a nie deklaracje i uznaniowość. Jedną z cech charakterystycznych partnerstw jest reguła „oddolności i spontaniczności”.

Reguła ta jest możliwa do zastosowania tylko w przypadku zaistnienia okoliczności inicjatywy założycielskiej, a więc pojawienia się tzw. **siły sprawczej przyszłego partnerstwa**.

ELEMENT WSPÓLNY DLA POJĘCIA INNOWACJA I PARTNERSTWO

Źródło: opracowanie własne.

Szukając podobieństw obu pojęć trzeba zwrócić uwagę właśnie na siły sprawcze, którymi dla pojęcia „partnerstwo” mogą być przykładowo:

- a) lokalni liderzy, wywodzący się zarówno z pojedynczych osób, jak również z lokalnych organizacji społecznych. Ważne jest aby inspirator partnerstwa był liderem rzeczywistym, znanym i rozpoznawalnym w danym środowisku społecznym, a także aby był wyrazicielem woli i interesów lokalnej zbiorowości (podobieństwo innowacyjnej jednostki);
- b) lokalny biznes, który tworzy partnerstwa na ogół na obszarach, na których istnieje dość silny i zorganizowany sektor biznesowy wraz z jego organizacjami i zrzeszeniami będącymi wyrazicielami woli tego środowiska (podobieństwo do społecznej zbiorowości);
- c) lokalne instytucje publiczne, tworzące partnerstwa na obszarach, na których władza lokalna pełni również rolę swoistego „lokalnego lidera” (podobieństwo do innowacyjnej organizacji).

Argumenty przemawiające za uznaniem partnerstwa jako innowacji w polityce społecznej można skupić wokół następujących tez:

- 1) partnerstwo jest inicjatywą wspomagającą statutowe obowiązki instytucji, cechujące się poszukiwaniem niekonwencjonalnych sposobów działania oraz wykorzystujących indywidualne zdolności i zasoby,
- 2) partnerstwo to zbiór wiedzy o lokalnym środowisku z różnych perspektyw mogącym zidentyfikować najpilniejsze potrzeby oraz określić kierunki pożądaných zmian,
- 3) partnerstwo to rodzaj platformy współpracy różnych instytucji, różnych liderów tworzących wspólnie społeczny kapitał dążący do osiągnięcia społecznego zysku, czyli zmiany, poprawy aktualnego stanu lub likwidacji barier i przeszkód.

Oba pojęcia spełniają w polityce społecznej uzupełniającą wobec siebie rolę, przy czym niekoniecznie w innowacji musi wystąpić element partnerstwa, natomiast w partnerstwie raczej oczekuje się innowacji.

II. Uczestnictwo – to termin wspólny dla dzisiejszego wykluczenia społecznego oraz zatrudnienia socjalnego.

Wykluczenie społeczne to termin, który w literaturze przedmiotu ma wiele definicji, które różnią się w zależności od ich centralnego punktu, tj. problemu, do którego te definicje się odnoszą³. Podstawowymi problemami poruszonymi w tych definicjach są:

- 1) problem uczestnictwa – to niezdolność do uczestnictwa w uznawanych za ważne aspektach życia społecznego – gospodarczego, politycznego i kulturowego w odniesieniu zarówno do jednostek jak i grup społecznych,
- 2) problem praw społecznych (socjalnych) – to rzeczywisty stan praw obywatela do zatrudnienia, mieszkania, ochrony zdrowia oraz edukacji w stosunku do istniejącego systemu zabezpieczenia ich przez krajowe polityki,
- 3) problem dostępu do niezbędnych zasobów – to stan pełnego odcięcia lub częściowego ograniczenia dostępu do zasobów gospodarczych, społecznych oraz instytucji, kształtujących bieżącą sytuację obywateli,
- 4) problem deprivacji – to subiektywne poczucie niższości społecznej (utrata wcześniejszego statusu społecznego), a w odczuciu obiektywnym naruszenie praw socjalnych (np. praw zatrudnionych lub praw bezrobotnych).

Bez względu na typ definicji wykluczenia społecznego (w zależności od problemu) wspólną ich cechą jest **ocena uczestnictwa** członkowskiego w życiu społecznym lub **ocena nie uczestnictwa** z różnych powodów, np.: niższego statutu ekonomicznego, choroby, niepełnosprawności, itp. Wykluczenie społeczne to termin oznaczający wielowymiarowość problemów, ich przyczyn i skutków, co w konsekwencji oznacza trudne jednoznaczne definiowanie wniosków i sposobów przeciwdziałania temu stanowi. Stąd też, wyróżnikiem sytuacji wykluczenia społecznego stała się bieżąca ocena stopnia pełnienia przez członków danej społeczności swoich ról społecznych i zawodowych – ocena stopnia uczestnictwa.

³ R. Szarfenberg: *Marginalizacja i wykluczenie społeczne – panorama językowo-teoretyczna*, w: *Ubóstwo i wykluczenie społeczne, perspektywa poznawcza*, pod red. R. Szarfenberg, C. Żołędowski, M. Theiss, IPS UW, Warszawa 2010, s. 131-133.

Z punktu widzenia związku pomiędzy terminem wykluczenia społecznego a pojęciem zatrudnienia socjalnego termin uczestnictwo będzie pojmowany jako dwie formy⁴:

a) **powinność**- to uczestnictwo rozumiane jest jako zobowiązanie jednostki wobec społeczeństwa oraz wyrażane jest oczekiwaniem spełniania określonych postaw (ról) wobec istniejących norm społecznego życia w takich sferach jak:

- ekonomiczna, czyli wytwarzanie dóbr, praca, konsumpcja,
- społeczna, czyli relacje i kontakty społeczne, kultura i oświata.

b) **dostępność** – to specyficzny rodzaj uczestnictwa związany z możliwością dostępu do zasobów i usług w sferze ekonomicznej (rynek pracy - zatrudnialność), w sferze socjalnej (instytucje zdrowia, system zabezpieczenia społecznego), w sferze edukacyjnej (wykształcenie, ustawiczne kształcenie), oraz w sferze kultury (role społeczne, role rodzinne).

W tym miejscu, warto jednak dodać, że te dwie formy uczestnictwa uzupełniane są często przez innych politologów społecznym trzecią formą – uprawnieniami do praw socjalnych⁵.

Przywracanie stanu uczestnictwa jednostki lub grupy społecznej do obszaru wytwarzania dóbr, czyli do sfery rynku pracy, do obszaru lokalnego życia społecznego, do korzystania z dóbr kultury oraz ochrony zdrowia jest nazywane **procesem reintegracji społecznej i zawodowej**. Innymi słowy, reintegracja oznacza przywracanie utraconych przez jednostki lub grupy społeczne cennych wartości łączących je z całą zbiorowością. W Polsce termin reintegracji zaczął silnie być wykorzystywany w działaniach pomocowych dla jednostek i grup społecznych wraz z pojawieniem się ustawy z dn. 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

FORMY UCZESTNICTWA
– powinność,
- dostępność
- uprawnienia do praw
socjalnych-

⁴ J. Grotowska-Leder, K. Faliszek (red.): *Ekskluzja i inkluzja społeczna. Diagnoza – uwarunkowania - kierunki działań*, Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2005, s. 28-29.

⁵ R. Szarfenberg: *Marginalizacja i wykluczenie społeczne, Wykłady*, Instytut Polityki Społecznej UW, Warszawa 2006, s. 28-29, <http://ekonomiaspoleczna.info/media/biblioteka/ps>, (17.07.2014).

W dokładnym brzmieniu reintegracja w ustawie o zatrudnieniu socjalnym została sformułowana dwuczłonowo, a mianowicie⁶:

reintegracja społeczna - oznacza działania, w tym również o charakterze samopomocowym, mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby uczestniczącej w zajęciach w centrum integracji społecznej, klubie integracji społecznej lub zatrudnionej u pracodawcy, umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu

reintegracja zawodowa - oznacza działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby uczestniczącej w zajęciach w centrum integracji społecznej i klubie integracji społecznej zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

Pojęcie „zatrudnienia socjalnego” uznaje się dzisiaj, jako specyficzny termin w katalogu instrumentów aktywnej polityki społecznej, szczególnie poprzez zastosowanie **indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego (CIS) lub kontraktu socjalnego (KIS), gwarantującego uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym.**

Indywidualne programy uprawniają do korzystania z minimalnego zakresu usług indywidualnych, w tym przede wszystkim z:

- 1) poradnictwa psychologicznego (diagnoza potencjału i potrzeb)** – to rodzaj zindywidualizowanych działań koordynowanych przez psychologa we współpracy z pracownikiem socjalnym oraz doradcą zawodowym w celu dokładnego określenia potrzeb i deficytów oraz sytuacji życiowej uczestnika zajęć. Narzędziami tej usługi są: ankieta ogólna, kwestionariusz preferencji i zainteresowań zawodowych oraz testy psychologiczne (np. bateria testów NEO – FFI) służące do oceny początkowego poziomu umiejętności, predyspozycji i zainteresowań uczestników. Wskazaniem jest zastosowanie metod „autodiagnozy”.

⁶ Ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (tj.: Dz. U. z 2016, poz. 1828).

- 2) **poradnictwa prawnego** – to rodzaj zindywidualizowanych działań dających możliwość bezpłatnego skorzystania z usług prawnych w zakresie m.in.: problemów socjalnych, problemów rodzinnych (w tym: zjawiska przemocy w rodzinie), problemów lokalowych, problemów uzależnień oraz korzystania z właściwych instytucji i zakładów leczniczych, itp.
- 3) **poradnictwa socjalnego i pedagogicznego** - to rodzaj zindywidualizowanych działań mających na celu udzielenie pomocy związanej ze skorzystaniem przez uczestnika zajęć z form pracy socjalnej, świadczeń pomocy społecznej, a także udzielenie pomocy dla członków jego rodziny.

Indywidualne programy uprawniają do korzystania z minimalnego zakresu usług grupowych:

- 1) **samopomocowa grupy wsparcia** – w której poprzez proces animowania będzie następował wzrost angażowania poszczególnych członków grupy oraz wykorzystywania ich indywidualnych umiejętności do zaspokajania własnych potrzeb. W takiej samopomocowej grupie wykorzystywane są także elementy terapii grupowej, w której poprzez wymianę doświadczeń osoby znajdujące się w podobnej sytuacji będą wspierać się wzajemnie.
- 2) **warsztaty psychoedukacyjne** – animacja odbudowywania prospołecznych zachowań, kształtowanie aktywnej i odpowiedzialnej postawy życiowej oraz organizowanie warsztatów-treningów interpersonalnych, obejmujących m.in.: komunikację społeczną, asertywność, wzmocnienie samooceny i poczucia własnej wartości, pokonywania stresu oraz naukę wyznaczania własnych celów i sposobów ich osiągania.
- 3) **zajęcia integracyjne promujące alternatywne formy spędzania czasu wolnego** – to działania ukierunkowane na organizowanie różnorodnych form spędzania wolnego czasu w grupie (rodzina, sąsiedzi), np.: poprzez zajęcia rekreacyjne, korzystanie z kin i teatrów, wycieczek i imprez sportowych, a także korzystania z sal gimnastycznych i świetlic, udostępnionych przez instytucje partnerskie.
- 4) **warsztaty edukacji społecznej i zawodowej** – to działania umożliwiające uczestnikom zajęć m.in.: nabycie umiejętności racjonalnego prowadzenia gospodarstwa domowego, aktywnego poszukiwania pracy, umiejętności przygotowania własnego CV, listu motywacyjnego, pisanie pism urzędowych

i podań, poznania podstaw prawa pracy, prowadzenia działalności gospodarczej, administracyjnej, nauka autoprezentacji, nauka korzystania z komputera i Internetu.

5) **kursy podnoszące umiejętności i kwalifikacje zawodowe** – to działania prowadzące do podniesienia lub odświeżenia kwalifikacji w wybranych zawodach.

6) **udział w formach prozatrudnieniowych - prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, staże** – to działania jakie powinny zostać podjęte w miarę możliwości wynikających ze współpracy instytucjonalnej, działania wspomagające wejście na otwarty rynek pracy.

Zgadając się z twierdzeniem, że wykluczonym może być każdy z nas w każdej chwili, oba pojęcia, a więc wykluczenie społeczne oraz zatrudnienie socjalne łączy uczestnictwo w korzystaniu z dóbr i usług, przy czym w kontekście tego ostatniego ma ono bardziej pozytywny wymiar – dążenie do przywrócenia stanu wcześniejszego.

III. Partnerstwo lokalne – kilka ważnych ogólnych wskazówek.

Instytucja partnerstwa lokalnego jest już dzisiaj nie tylko znana i praktykowana, ale została opisana w wielu publikacjach. Stąd też, w tej części niniejszego podręcznika zostaną przypomniane bardzo ogólne wskazówki pozwalające zawiązać je i rozwijać.

Po pierwsze, należy rozróżnić współpracę instytucjonalną od partnerstwa.

Współpraca instytucjonalna jest utożsamiana z krótkim odcinkiem czasu oraz koniecznością rozwiązania określonego problemu przy pomocy połączenia potencjałów organizacyjno-technicznych. Wraz z rozwiązaniem problemu zostaje ona najczęściej rozwiązana.

Partnerstwo instytucjonalne oznacza proces współdziałania w dłuższym okresie czasu poprzez wybranie formy działania partnerów (np. porozumienie lub umowa prawna) a także przestrzeganiu zasad otwartości, elastyczności doboru metod działania, wzajemnej edukacji i ciągłym przekonywaniu lokalnego środowiska do potrzeby wspólnego jednoczenia posiadanych zasobów i potencjałów.

Po drugie, partnerstwo oznacza ciągłą zmienność sytuacji a także konieczność powracania do punktu wyjścia.

Z doświadczeń wynika, że w miarę rozwoju liczebnego członków partnerstwa zawsze będzie dochodziło do sytuacji pojawiania się nowego partnera, a to będzie wymuszało sytuację wyjaśniania na czym polega podjęta inicjatywa, czemu ma służyć, jakie problemy dzięki jej realizacji będą/powinny być rozwiązane.

Po trzecie, partnerstwo oznacza ciągłą edukację.

Zarówno środowisko lokalne jak i działające w nim partnerstwo wymaga ciągłej edukacji dotyczącej zarówno szeroko rozumianej problematyki społecznej jak i poznawania wewnętrznych potrzeb partnerstwa lokalnego. W partnerstwie łatwiej jest organizować dostęp do różnych form edukacji: literatury, źródeł internetowych, konferencji tematycznych, bezpłatnych szkoleń etc. Łatwiej partnerstwu jest dotrzeć do środowisk szkolnych.

Po czwarte, partnerstwo oznacza potrzebę ciągłego poszukiwania kompromisu.

W każdym partnerstwie funkcjonują pomioty i osoby o różnych czasem zapatrywaniach na te same kwestie, więc dyskusje, spory czy polemiki są rzeczą naturalną i nie do uniknięcia. Umiejętność porozumienia się, szczególnie w sytuacjach kontrowersyjnych czy konfliktowych to cecha, którą trzeba się uczyć, ale także starać się podtrzymywać, bowiem pozwala to stopniowo zbliżać się do wzajemnego zrozumienia i zaufania.

Po piąte, partnerstwo oznacza ciągłe poszukiwanie własnych środków finansowych.

Partnerstwo potrzebuje środków finansowych. Każde partnerstwo musi samo poszukiwać możliwości pozyskania funduszy, wpisywać się strategicznie w dostępne projekty. Pozyskiwane środki są bardzo pomocne, pozwalają realizować trudniejsze, ambitniejsze działania. Partnerstwo, które uzależnia swoją pracę wyłącznie od pozyskanych środków może nie przetrwać w sytuacji ich braku. Partnerstwo powinno przede wszystkim zbudować silną, opartą o trwałe podstawy strukturę, która umożliwi pracę nawet w trudnych warunkach finansowych.

Po szóste, partnerstwo oznacza dążenie do zmian stereotypów myślenia i postaw.

Partnerstwo oznacza różnorodność sektorową, czyli że występują instytucje administracji publicznej, organizacje pozarządowe oraz prywatne firmy. Najczęściej występuje sytuacja, kiedy organizacje pozarządowe zazwyczaj chętnie angażują się

w nowe działania, natomiast z doświadczenia wielu partnerstw wynika, że bardzo trudno jest zmienić stereotyp działania instytucji administracyjnych, które przywiązane są do zasady realizacji zadań statutowych. Przedsiębiorcy prywatni, z kolei, wyjaśniają brak zaangażowania specyfiką swojej działalności, która jest ukierunkowana na zysk. Oczywiście tego typu zachowania nie mają reguły.

Czynniki mające znaczenie dla udanego partnerstwa:

- zgoda od samego początku na to, że partnerstwo jest konieczne,
- zaangażowanie chętnych organizacji oraz ludzi,
- wzajemne zaufanie oraz szacunek,
- wypracowanie wspólnej wizji, celów i pierwszych działań,
- czas na zbudowanie partnerstwa,
- wypracowanie odpowiednich struktur organizacyjnych,
- wprowadzenie dobrego systemu komunikowania się partnerów,
- każdy partner wnosi indywidualną fachową wiedzę oraz umiejętności.

IV. Partnerstwo – osiem zasad postępowania partnerów.

Kiedy partnerstwo zostanie zawiązane warto pamiętać o przestrzeganiu kilku pryncypialnych zasad wzajemnego działania.

1. ZASADA AUTONOMII PARTNERA

Przyjęta zasada oznacza, że każda instytucja współpracująca w ramach partnerstwa, w tym szczególnie przystępującą do umowy partnerskiej, musi zachować prawo do autonomicznych decyzji o czasie, formach i zakresie uczestnictwa w partnerstwie. Tak, więc ewentualne utworzenie partnerstwa oznacza, że dana instytucja może wyznaczyć swojego reprezentanta do prac, ale nie jest to warunek obligatoryjny. Wspieranie partnerstwa nie oznacza konieczności udziału w bieżących pracach zespołu. Swoją decyzję partner powinien przedstawić na początku związywania partnerstwa.

2. ZASADA PRIORYTETU STATUTOWEJ DZIAŁANOŚCI PARTNERA

Instytucje, organizacje oraz osoby działające w ramach partnerstwa muszą przestrzegać reguły nadrzędności statutowych zadań każdej organizacji, która przystąpiła do umowy partnerskiej oraz wyznaczyła swojego przedstawiciela do partnerstwa. Oznacza to, że w przypadku uznania, iż w danym czasie nie jest możliwe angażowanie się w prace z tytułu konieczności wykonywania statutowych obowiązków, instytucja partnerska nie będzie ponosiła konsekwencji czasowego wyłączenia jej z realizacji zaplanowanych zadań. Czasowe wyłączenie z prac w partnerstwie nie powinno rzutować na całokształt funkcjonowania partnerstwa.

3. ZASADA RÓWNOŚCI UDZIAŁ I PODEJMOWANIA DECYZJI

Współpraca instytucji w ramach partnerstwa, w tym szczególnie oddelegowanie swojego przedstawiciela do niego oznacza, że przy podejmowaniu decyzji przestrzega się reguły „jeden udział jeden głos”. Tym samym uznaje się równość wszystkich instytucji wchodzących w danym czasie w skład partnerstwa. Kierowanie się tą zasadą oznacza także konieczność wzajemnego konsultowania się partnerów przy wyznaczaniu kolejnych celów i realizacji kolejnych zadań.

4. ZASADA OTWARTOŚCI PARTNERÓW

Instytucje, organizacje i osoby wchodzące w skład partnerstwa kierują się otwartością na propozycje ewentualnego przystąpienia kolejnych organizacji, podmiotów i osób. Zasada ta oznacza, że partnerstwo jest formułą otwartą na poszerzanie zakresu merytorycznego oraz zasobów organizacyjno-technicznych stawianych do dyspozycji partnerstwa.

5. ZASADA EFEKTYWNYCH ZASOBÓW

Instytucje, organizacje i osoby wchodzące w skład partnerstwa starają się w sposób nieutrudniający wykonywanie ich statutowych obowiązków udostępniać swoje zasoby (organizacyjne, techniczne, kadrowe i finansowe) dla wzmożenia ogólnego potencjału partnerstwa.

6. ZASADA PRIORYTETOWYCH POTRZEB

Institucje, organizacje i osoby tworzące partnerstwo w miarę posiadanych możliwości starają się w sposób priorytetowy uwzględniać zgłaszane potrzeby z tytułu przyjętej misji i celów partnerstwa. Potrzeby te powinny być zgłaszane z wyprzedzeniem tak, aby nie następowała kolizja z wykonywaniem statutowych obowiązków partnera.

7. ZASADA WZAJEMNEJ INFORMACJI

Institucje, organizacje i osoby współpracujące w ramach partnerstwa przestrzegają zasady wzajemnego informowania, co oznacza, że istotne z punktu widzenia przebiegu poszczególnych zadań oraz osiągnięcia celów są przekazywane w porządku ustalonym wewnątrz partnerstwa. W tym celu wykorzystywane są wszystkie dostępne środki przekazu.

8. ZASADA EFEKTU i MONITORINGU

Institucje, organizacje i osoby współpracujące przyjmują regułę monitoringu, który powinien zapewnić okresowe informacje dla wszystkich partnerów o stanie realizacji zadań, o powstałych trudnościach i barierach koniecznych do rozwiązania, zarówno w ramach partnerstwa, jak i u poszczególnych partnerów. W celach monitoringu partnerzy uzgadniają zakres informacji oraz sposób ich prezentacji.

V. Ścieżka tworzenia partnerstwa lokalnego

Proces tworzenia partnerstwa powinien być działaniem z nakreślonymi, logicznie następującymi po sobie kolejnymi czynnościami (krokami), prowadzącymi do potwierdzenia gotowości uczestniczenia w nim.

Na tej „ścieżce” wyróżnia się 7 głównych czynności – kroków postępowania, którymi są:

Krok pierwszy: Kogo zainspirować ideą partnerstwa ?

Nie ma prostej odpowiedzi na to pytanie. Po pierwsze, rolę inspiratora musi wypełnić instytucja, podmiot lub osoba widząca potrzebę tworzenia szerszego sojuszu wokół problemów, które powinny stanowić wspólne pole zainteresowania dla

dokonania zmian w lokalnym środowisku społecznym. Tym inspiratorem powinna być instytucja, podmiot lub osoba lidera społecznego, cechująca się zaufaniem wśród mieszkańców danego terytorium. Zadanie inspiratora jest niby banalne - przekonać lokalne środowisko instytucjonalne do celowości podejmowanego zadania - przy czym jego zrealizowanie wymaga kilku czynności, wśród których najważniejsze to:

- 1) przeprowadzenia kampanii informacyjno-edukacyjnej o potrzebie stworzenia partnerstwa,
- 2) przygotowania diagnozy problemu wraz z argumentami o potrzebie jego rozwiązania oraz listą korzyści,
- 3) przygotowania katalogu potencjalnych partnerów,
- 4) zebranie argumentów za konkretną ideą i opracowanie scenariusza prowadzenia negocjacji i dyskursu.

Krok drugi: Wstępne sformułowanie celu partnerstwa

Inicjator lub grupa inicjatywna od samego początku musi zachować zasadę równości w prawach uczestniczenia zapraszanych instytucji, podmiotów w spotkaniach zmierzających do opracowania planów, podziału zadań i wyznaczania kolejnych kroków do budowania szerokiej lokalnej „koalicji”.

To partnerzy określają, które cele będą priorytetowe i jakie metody zostaną wybrane do ich realizacji. Należy liczyć się, że na początku niektórzy postawią pytanie: jak osiągnąć cele kiedy nie ma środków finansowych? Zabezpieczenie finansowe w procesie inicjowania partnerstwa jest sprawą drugorzędną i nie powinno być przeszkodą w wyznaczaniu celów. W procesie uzgadniania celów partnerstwa liczy się od samego początku wiedza z danego obszaru działania (np. legislacji, pomocy społecznej, kultury itp.) oraz doświadczenie kadry. Te atuty mogą być elementami przyszłej ścieżki poszukiwania źródeł finansowania. Grupa inicjatywna musi dążyć do zbudowania w miarę stabilnej struktury organizacyjnej przyszłego partnerstwa, a także systemu porozumiewania się oraz wzajemnego informowania.

Ważne jest także budowanie wspólnego banku informacji, oraz wykorzystywanie istniejących kanałów informacyjnych (strony internetowe, resortowe systemy informacji – np. CAS).

Krok trzeci: Przygotowanie diagnozy lokalnych problemów społecznych, w tym wykorzystanie np. oceny zasobów pomocy społecznej

Spostrzeganie lokalnych problemów ma indywidualną perspektywę. Każda instytucja, podmiot i osoba inaczej ocenia dany problem, inaczej ewentualne skutki jego nie rozwiązania, i inaczej metody, które należałoby zastosować aby go zlikwidować lub zminimalizować. Dla lokalnego rozwoju niezbędne jest jednak wspólne ustalenie najważniejszych problemów do rozwiązania i uzyskanie w tej sprawie *consensusu*. Najlepszą sytuacją jest przypadek, gdy każdy potencjalny partner określi ważne z jego punktu widzenia problemy społeczne. Trzeba jednak utworzyć pełną listę problemów, potem ich kolejność, tj. priorytety. Rola diagnozy to spełnienie dwójakiej funkcji, a mianowicie określenie problemów i potrzeb a także potencjału zasobów jakimi dysponuje się na obecną chwilę. Taką diagnozę powinno się przeprowadzić wspólnymi siłami (siłami liderów – animatorów). Można wykorzystać zewnętrznych ekspertów, ale analizę należy prowadzić wspólnie.

Przy diagnozie problemów społecznych warto skorzystać z istniejących już instrumentów – np. Oceny Zasobów Pomocy Społecznej, która jest zgodnie z przepisem art. 16a ustawy z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹, zadaniem obligatoryjnym gmin, powiatów i województwa. To zadanie jest pewnego rodzaju pracą analityczno-badawczą, której rezultaty mogą dostarczyć danych na temat aktualnych uwarunkowań społeczno – demograficznych, a także aktualnego stanu zasobów instytucjonalnych na szczeblu lokalnym oraz regionalnym.

Krok czwarty: Kalkulator zaniechania wspólnych działań

Zakończenie diagnozy jest uzyskaniem swoistego *consensusu* w zakresie najważniejszych problemów lokalnych, co pozwala rozpocząć zastanawianie się nad doбором sojuszników, następnie niezbędnych zasobów oraz sposobów i metod działania. Przygotowanie informacji dla wszystkich o ewentualnych skutkach, nie podjęcia partnerskiej współpracy, a następnie kontynuowania partnerstwa, a więc innymi słowy wskazania na skutki „rozwijania się problemu” jest niezbędne dla przekonania wielu interesariuszy przyszłego partnerstwa a także pozyskiwania kolejnych.

Jedną z metod przekonywujących do zainicjowania partnerstwa jest tzw. kalkulator wydatków, jakie należy ponosić przy istnieniu nierozwiązanego problemu (np. wydatki związane z wypłacaniem zasiłków, świadczeń z pomocy społecznej na tle ewentualnych korzyści z tytułu podatków lokalnych, nowych miejsc pracy, kontaktów z innymi kontrahentami itp.).

Krok piąty: Poszukiwanie partnerów i nowych sojuszników

Poszukiwanie partnerów powinno pozwolić udzielić odpowiedzi na pytanie: jakie podmioty, jakie instytucje i jakie osoby powinny uczestniczyć w partnerstwie, aby powstała zdolność do rozwiązania zidentyfikowanych problemów. To zadanie spoczywa na „inicjatorze /grupie inicjatywnej”. W ramach tego pakietu działań ważną rolę odgrywają tzw. listy intencyjne, czyli zaproszenia imienne, w treści których przedstawione są nie tylko cele, ale przede wszystkim zdiagnozowane problemy lokalne. Zaproszenia lub listy intencyjne muszą przede wszystkim zawierać informację o planowanym pierwszym spotkaniu potencjalnych interesariuszy i tematyce, której będzie ono poświęcone.

Kierując się zasadą otwartości partnerstwa takie listy powinny trafić praktycznie do wszystkich lokalnych instytucji i podmiotów, a nawet być imiennie kierowane do osób, uznanych za ważne dla przyszłego partnerstwa. Nie można także zapomnieć o zewnętrznych „sojusznikach”, którzy działają poza obrębem danego terytorium.

Krok szósty: Wspólne nakreślenie wizji, misji i celów partnerstwa

Trzy metodologiczne elementy partnerstwa to wizja, misja i cele. Co one oznaczają?

Wizja – określa pożądany stan społeczności lokalnej, zmienionej w efekcie działania partnerstwa, a jej ostateczne wypracowanie powinno być zakończone jasno sformułowanym dokumentem.

Misja – określa nadrzędny cel partnerstwa, definiuje wspólne przekonania partnerów dotyczące przyczyn powołania partnerstwa, a także określa zasady, na których partnerstwo się opiera i które muszą być respektowane przez wszystkich jego

członków. Sformułowanie misji bywa dylematem - co musi być wpisane w misję, co można pominąć i co jest w niej najważniejsze. Podpowiedzią może być poniższy przykład sformułowania misji:

To platforma współpracy, której naczelną zasadą jest dialog społeczny służący zapobieganiu powstawaniu problemów społecznych oraz tworzący warunki do rozwoju zatrudnienia socjalnego. Odbiorcami działań partnerstwa są wszyscy mieszkańcy gminy. Fundamentem partnerstwa jest poszanowanie godności każdego człowieka oraz solidarności społecznej.

Cele – to określenie celu głównego i szczegółowego, co umożliwi prawidłową pracę partnerstwa.

Wszystkie te elementy są spostrzegane inaczej przez poszczególnych interesariuszy, więc ważne jest ich wspólne formułowanie oraz przyjmowanie ich jako wspólny produkt.

Krok siódmy: Wspólny wybór formy organizacyjnej partnerstwa

W polskim prawodawstwie brak odrębnej formuły prawnej dla partnerstwa lokalnego. Najczęściej stosowaną formułą partnerstw jest utworzenie osobowości prawnej w formie : fundacji, stowarzyszenia, związku stowarzyszeń.

Jednakże, partnerstwo które nie ubiega się o uzyskanie osobowości prawnej powstaje w wyniku dobrowolnej umowy zawiązującej platformę współpracy, sieć współdziałających instytucji i organizacji.

O powadze traktowania sprawy partnerskiego działania świadczyć będzie także ustalenie siedziby partnerstwa, co w przypadku nieformalnego partnerstwa oznacza wkład zasobów organizacyjno-technicznych jednego z partnerów.

Siłą partnerstwa w czasie jego trwania jest sukcesywne powstawanie trwałych więzi i sojuszy pomiędzy poszczególnymi instytucjami i podmiotami a także silne działanie czynnika łączącego, wyrażającego się zwiększającym się stopniem angażowania interesariuszy.

CZEŚĆ DRUGA

ZATRUDNIENIE SOCJALNE JAKO CENTRALNA OŚ MERYTORYCZNA PARTNERSTWA

Główne argumenty

I. Argument pierwszy - zatrudnienie socjalne to już dzisiaj instytucja.

Według socjologicznego spojrzenia na politykę społeczną, jeden z obecnych jej obszarów tematycznych zwany usługami reintegracji społecznej i zawodowej, uznawany jest za instytucję, która trwale wpisała się w architekturę systemu wsparcia i pomocy.

Zatrudnienie socjalne zasługuje na miano instytucji poprzez m.in.⁷:

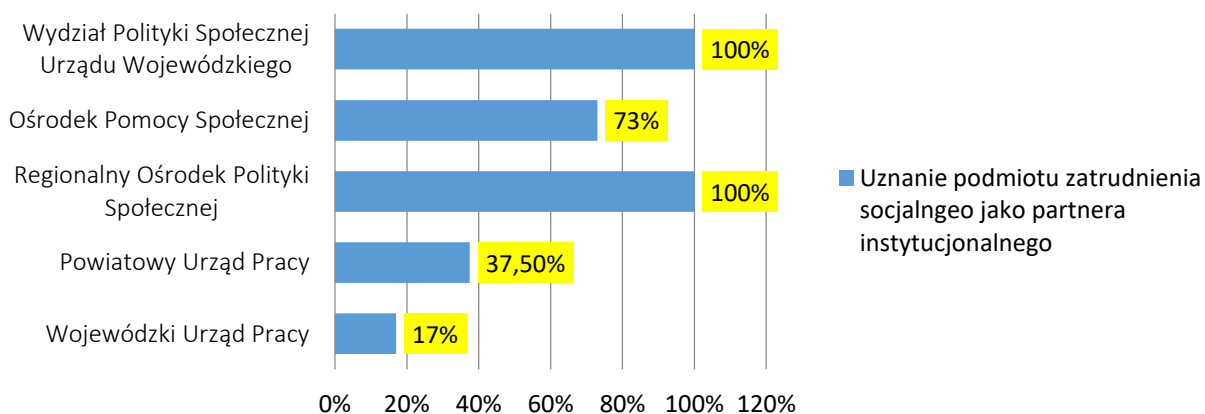
- wykształcenie zarysów standardów oraz procedur rutynowych działań prowadzonych wobec osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w formie zestawu określonych usług reintegracji społecznej i usług reintegracji zawodowej, wpisanych we wzorce indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego lub kontraktu socjalnego,
- rozpisanie i utrwalenie ról i funkcji pomiędzy uczestnikami działań wpisanych w termin zatrudnienia socjalnego, rozumianymi jako usługodawcy (jednostki organizacyjne świadczące usługi, instytucje wspierające tworzenie podmiotów zatrudnienia socjalnego) oraz usługobiorcy (osoby poddane zajęciom reintegracyjnym),
- funkcjonowanie modeli organizacyjnych, czyli struktur organizacyjnych przypisanymi do konkretnych jednostek zatrudnienia socjalnego (centra i kluby integracji społecznej), a ponadto, wyraźnie wykrystalizowaną misją oznaczającą przywracanie osób społeczeństwu oraz przywracanie w tych osobach wiary, że można zmienić swoją niekorzystną sytuację wyrażającą się przejściowym (lub trwałym) pozbawieniem pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Poparciem tezy o instytucjonalnym charakterze zatrudnienia socjalnego są wyniki badań zaprezentowane w jednej z informacji przedkładanej Sejmowi RP z działalności centrów i klubów integracji społecznej, w której instytucje odpowiedzialne za prowadzenie polityki społecznej w regionach uznały zbiór

⁷ J.G. March, J.P. Olsen: *Instytucje, Organizacyjne podstawy polityki*, tłum. D. Sielski, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2005, s.32.

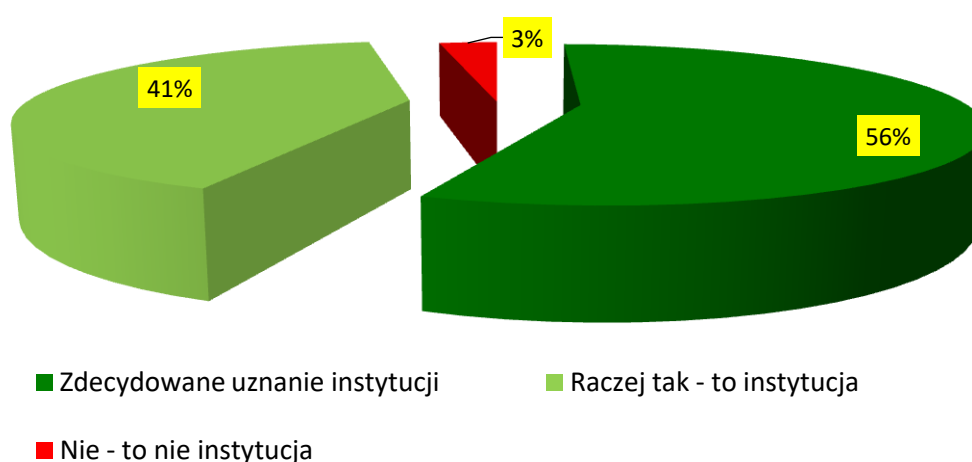
organizacji zatrudnienia socjalnego za poważnego partnera w działaniach przeciw wykluczeniu społecznemu⁸.

OPINIA INSTYTUCJI O UZUPEŁNIAJĄCEJ ROLI PODMIOTÓW ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO W SYSTEMIE POMOCY I WSPARCIA

Podobnie w opinii uczestników zajęć reintegracyjnych, którzy skorzystali z pakietów usług, podmioty zatrudnienia socjalnego są oceniane jako instytucja, bowiem stykają się z kadrami, regulaminami, planami zajęć oraz z procedurami korzystania z różnego rodzaju specjalistów, udzielających porad i prowadzących zajęcia o charakterze m.in. terapeutycznym, a także z uzyskują świadczenie integracyjne po spełnieniu określonych warunków⁹.

OPINIA UCZESTNIKÓW O INSTYTUCJONALNYM CHAKATERZE PODMIOTÓW ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO

⁸ Druk sejmowy 3065 z 2014 r. – Informacja o funkcjonowaniu centrów i klubów integracji społecznej z 2014 r..

⁹ Tamże.

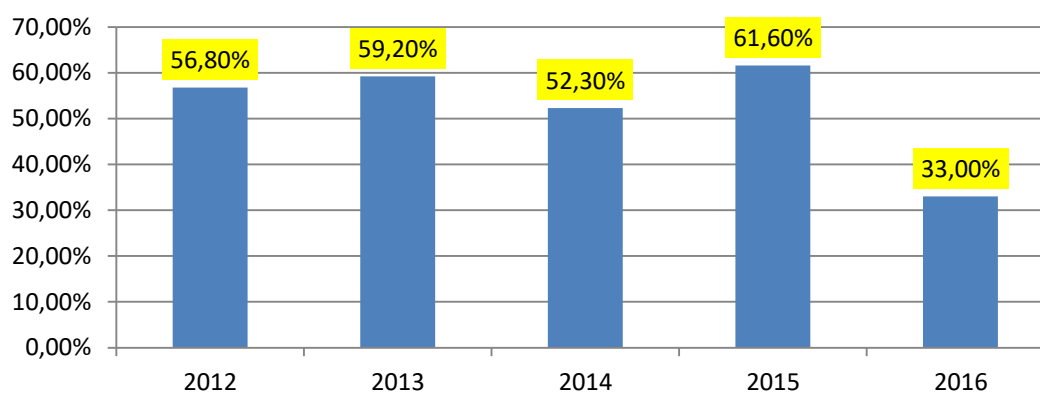
W większości opinii osób uczestniczących w zajęciach reintegracyjnych - a są nimi osoby dorosłe - wskazane cechy instytucji w podmiotach zatrudnienia socjalnego są kojarzone ze strukturami organizacyjnymi zakładów pracy czy urzędów administracyjnych. To dobrze, bowiem w odczuciu badanych jest to wyraz poważnego traktowania i podejścia do ich problemów.

II. Argument drugi - zatrudnienie socjalne to efektywna pomoc

Analizy i wyniki badań z okresu ostatnich kilku lat, które dotyczyły działalności podmiotów zatrudnienia socjalnego potwierdzają, że usługi reintegracji stosowane przez te podmioty charakteryzują się pozytywną efektywnością. Dane za 2016 r. wskazują na pewne pogorszenie wskaźników efektywności usług, lecz należy zaznaczyć, że w tym czasie, grupa uczestników zajęć w podmiotach zatrudnienia socjalnego należała do najbardziej trudnych w okresie ostatnich kilku lat, co związane było m. in. z poprawą sytuacji na rynku pracy, zmniejszeniem bezrobocia i postawiana w systemie pomocy społecznej osób w wielokrotnością dysfunkcji społecznych.

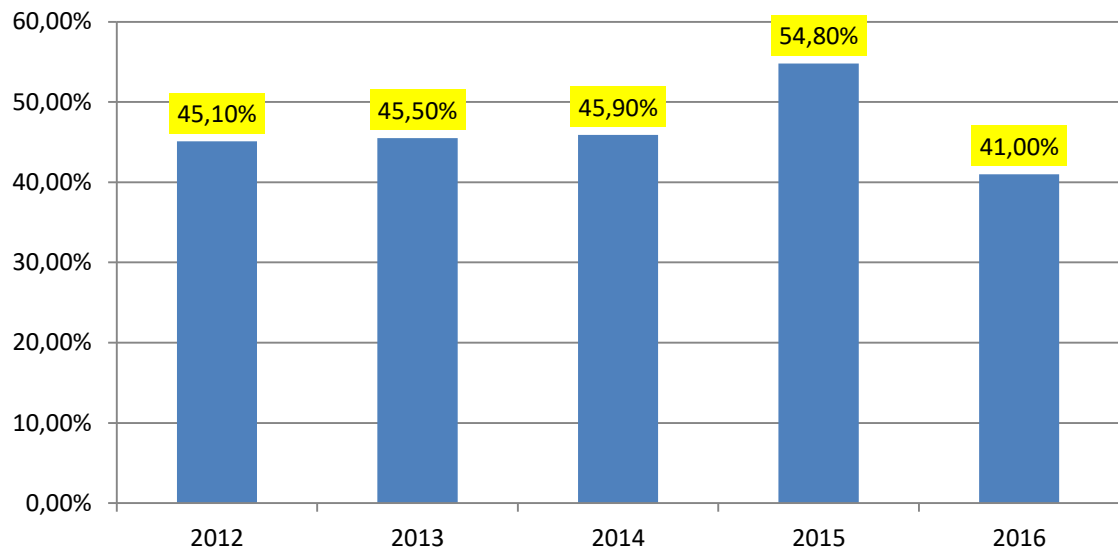
Oto kilka przykładów¹⁰:

- **Wskaźnik pozytywnego zakończenia zajęć w podmiotach zatrudnienia socjalnego** - oznaczający odsetek osób, które zakończyły pełny cykl zajęć, tj. minimum 6 m-cy w ogólnej liczbie uczestników z uwzględnieniem korekty o osoby, które zrezygnowały z uczestnictwa.

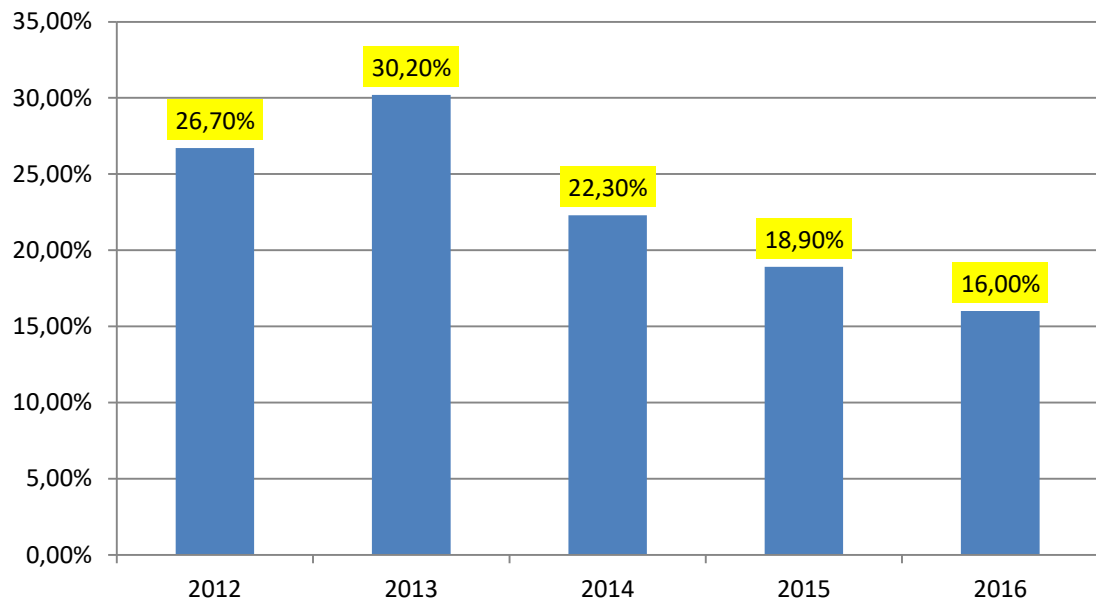

¹⁰ Na podstawie danych zawartych w opracowaniach MRPIS, pn.: „Informacji o działalności centrów i klubów integracji społecznej w dla Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w okresie 2014-2015”.

- **Wskaźnik „Absolwent CIS”**

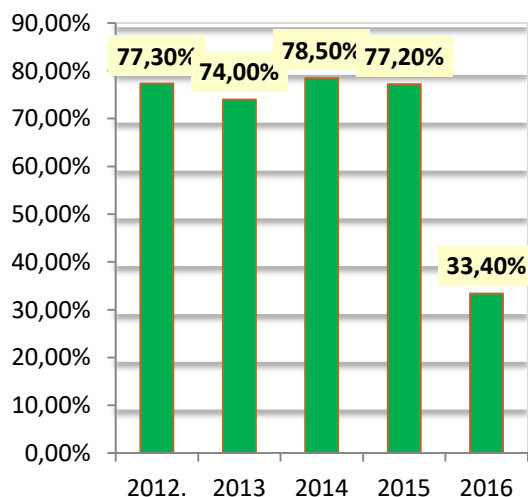

- **Wskaźnik „Absolwent KIS”**

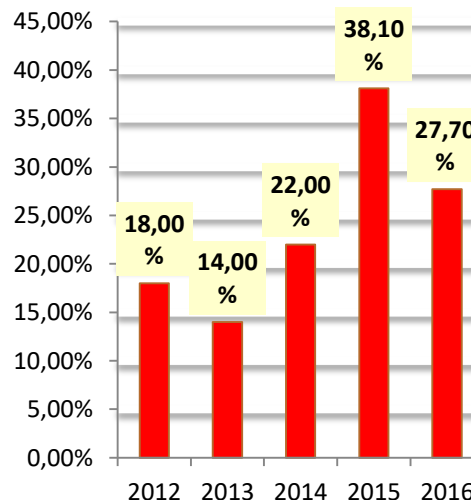

- **Wskaźnik zatrudnialności na otwartym rynku pracy bez dodatkowych form wsparcia** (tj. bez II etapu indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego)”

CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

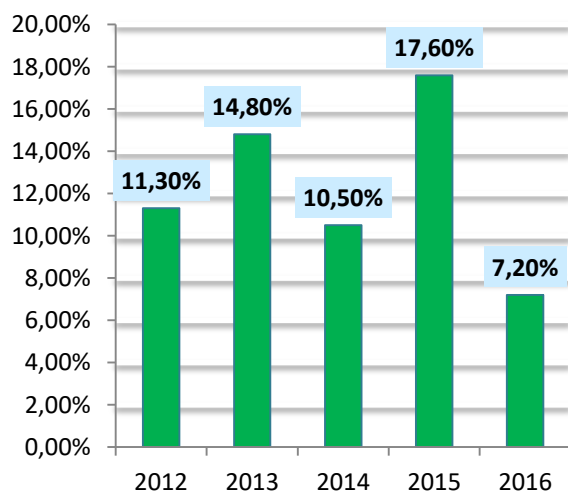

KLUB INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

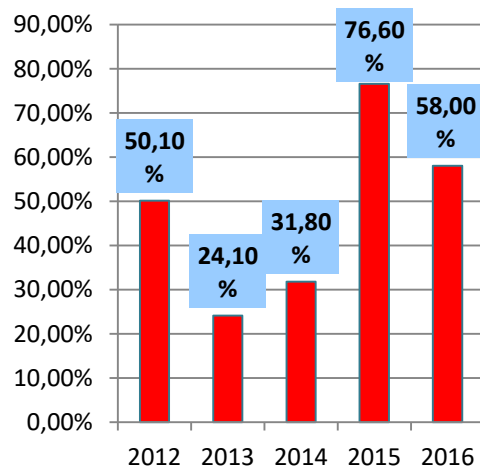

- **Wskaźnik zatrudnienia wspieranego** – oznaczający odsetek osób, które po zakończeniu zajęć, w podmiocie zatrudnienia socjalnego uzyskały, możliwość podjęcia pracy w formie subsydiowanej.

Po zajęciach w CIS - skierowanie do pracodawcy lub do pracy w centrum

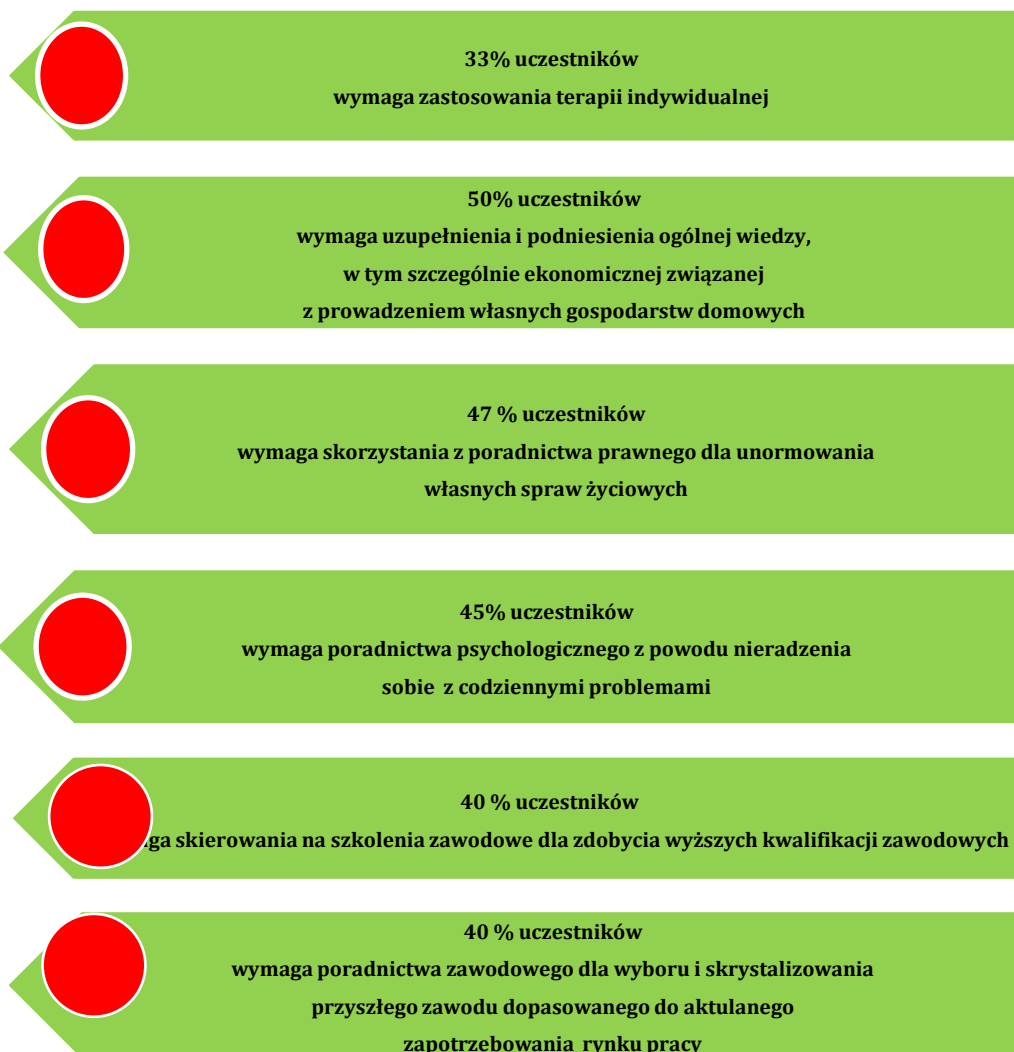
Po zajęciach w KIS - skierowanie do prac społecznie użytecznych lub robót publicznych

III. Argument trzeci – wielowymiarowość pomocy dla uczestników to początek wielosektorowej współpracy lokalnej

Znaczna większość uczestników zajęć w podmiotach zatrudnienia socjalnego wymaga zastosowania wielowymiarowego procesu wsparcia, czyli takiego doboru pakietu usług, które nie tylko dostarczą wiedzy o charakterze ogólnorozwojowym, ale pozwolą wzmocnić indywidualne wartości lub wyeliminować wiele deficytów utrudniających pełnienie ról społecznych w rodzinie i lokalnym otoczeniu społecznym, ewentualnie „niedoborów kwalifikacyjnych”.

Konieczność stosowania wielowymiarowej pomocy potwierdzają dane z doświadczeń ostatnich kilku lat, gdzie:

Dlatego też, zajęcia reintegracji społecznej i zawodowej są podzielone na usługi:

1) o charakterze indywidualnym takie jak:

- **poradnictwo psychologiczne (diagnoza potencjału i potrzeb)** – to rodzaj zindywidualizowanych działań koordynowanych przez psychologa we współpracy z pracownikiem socjalnym oraz doradcą zawodowym, w celu dokładnego określenia potrzeb i deficytów oraz sytuacji życiowej uczestnika zajęć. Narzędziami tej usługi są: ankieta ogólna, kwestionariusz preferencji i zainteresowań zawodowych oraz testy psychologiczne (np. bateria testów NEO – FFI) służące do oceny początkowego poziomu umiejętności, predyspozycji i zainteresowań uczestników. Wskazaniem jest zastosowanie metod „autodiagnozy”;
- **poradnictwo prawne** - to rodzaj zindywidualizowanych działań dających możliwość bezpłatnego skorzystania z usług prawnych w zakresie m.in.: problemów socjalnych, problemów rodzinnych (w tym: zjawiska przemocy w rodzinie), problemów lokalowych, problemów uzależnień oraz korzystania z właściwych instytucji i zakładów leczniczych itp.;
- **poradnictwo socjalne i pedagogiczne** - to rodzaj zindywidualizowanych działań mających na celu udzielenie pomocy związanej ze skorzystaniem przez uczestnika zajęć z form pracy socjalnej, świadczeń pomocy społecznej, a także udzielenie pomocy dla członków jego rodziny;

2) o charakterze grupowym takie jak:

- **samopomocowa grupa wsparcia** – w której poprzez udział w zajęciach będzie następował wzrost zaangażowania poszczególnych członków grupy oraz wykorzystywania ich indywidualnych umiejętności do zaspokajania własnych potrzeb;
- **warsztaty psychoedukacyjne** – pomagają odbudowywać prospołeczne zachowania, kształtować aktywną i odpowiedzialną postawę życiową oraz wzmacniają cechy interpersonalne, obejmujące m.in.: komunikację społeczną, asertywność, wzmocnienie samooceny i poczucia własnej wartości, pokonywania stresu, oraz naukę wyznaczania własnych celów i sposobów ich osiągnięcia;
- **zajęcia integracyjne promujące alternatywne formy spędzania czasu wolnego** – to działania ukierunkowane na naukę organizowania różnorodnych

form spędzania wolnego czasu w grupie (rodzina, sąsiedzi), np.: poprzez zajęcia rekreacyjne, korzystanie z kin i teatrów, wycieczek i imprez sportowych, a także korzystania z sal gimnastycznych i świetlic, udostępnionych przez instytucje partnerskie;

- **warsztaty edukacji społecznej i zawodowej** –umożliwiają uczestnikom zajęć m.in.: nabycie umiejętności racjonalnego prowadzenia gospodarstwa domowego, aktywne poszukiwanie pracy, umiejętność przygotowania własnego CV, listu motywacyjnego, pisanie pism urzędowych i podań, poznanie podstaw prawa pracy, prowadzenia działalności gospodarczej, naukę autoprezentacji, naukę korzystania z komputera i Internetu;
- **kursy podnoszące umiejętności i kwalifikacje zawodowe** – to działania prowadzące do podniesienia lub odświeżenia kwalifikacji w wybranych zawodach;
- **formy prozatrudnieniowe - prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, staże** – to działania jakie powinny zostać podjęte w miarę możliwości wynikających ze współpracy instytucjonalnej, działania wspomagające wejście na otwarty rynek pracy.

Tak szeroki wachlarz usług reintegracji nie jest możliwy do zorganizowania własnymi siłami podmiotu zatrudnienia socjalnego. Przyczyny są oczywiste, w tym m.in.: szczupłość środków finansowych, ograniczona baza techniczno-organizacyjna, brak specjalistów i inne.

Ta wielowymiarowość pomocy udzielanej osobom uczestniczącym w zajęciach centrów i klubów integracji społecznej połączona z potrzebami tych osób wymusza konieczność podjęcia współpracy wielosektorowej. Tym samym, zatrudnienie socjalne może stać się osią merytoryczną, wokół, której następuje zbliżenie potencjałów różnych instytucji z innych obszarów polityki społecznej dla przewycięzania trudności osób i członków ich rodzin, uznanych za zagrożone wykluczeniem społecznym.

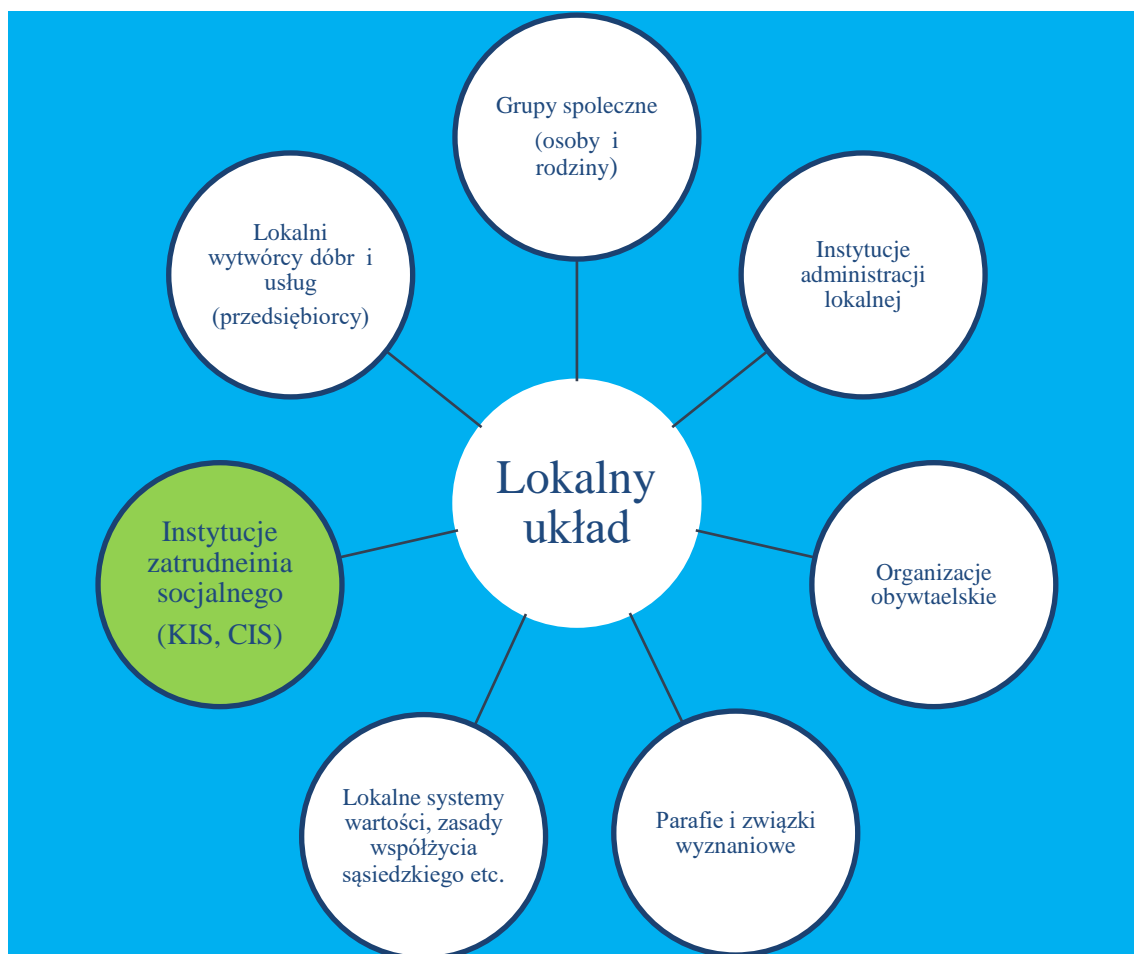
CZEŚĆ TRZECIA

MODELOWY SPOSÓB TWORZENIA PARTNERSTWA WOKÓŁ ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO

(wykorzystanie doświadczeń projektu „Kompleksowe formy reintegracji społecznej i zawodowej” realizowanego w latach 2013-2015)

I. Modelowe założenie – wykorzystanie pozycji instytucji zatrudnienia socjalnego w lokalnym układzie.

Uznając zatrudnienie socjalne jako instytucję w opracowaniu modelowych rozwiązań projektu realizowanego w latach 2013-2015 pod nazwą: „Kompleksowe formy reintegracji społecznej i zawodowej w środowisku lokalnym” wykorzystano argument umiejscowienia tej instytucji w tzw. układzie lokalnym. Innymi słowy, wykorzystano lokalne otoczenie instytucji zatrudnienia socjalnego do zaproponowania pewnych instrumentów pomagających tworzyć sektorowe partnerstwa instytucjonalne, przy czym pod pojęciem sektora przyjmowano działalność danej instytucji lub podmiotu w określonym obszarze tematycznym (np. edukacja, zdrowie, administracja, biznes etc.). W projekcie tym zaproponowano zastosowanie tzw. Modelu Lokalnej Współpracy (MLW).

Modelowe rozwiązania, zaproponowane w projekcie zmierzające do stworzenia sektorowego partnerstwa zostały wpisane w 3 elementową konstrukcję, będącą formą pewnego procesu, składającego się z:

- Etapu działań animacyjnych tzw. Zespołu Synergii Lokalnej (grupa inicjująca), który dysponując poparciem lokalnych władz samorządowych dążył do zgromadzenia jak najliczniejszego grona instytucji, gotowych do współpracy na rzecz rozwoju usług reintegracji społecznej i zawodowej, wyrażając to gotowością do zawarcia paktu na rzecz współdziałania (umowy partnerskiej).
- Etapu określenia pozycji poszczególnych Interesariuszy umów partnerskich wraz z wyrażeniem gotowości partycypacji własnymi zasobami technicznymi, organizacyjnymi oraz wiedzą i doświadczeniem w rozwijanie usług reintegracji społecznej i zawodowej, a także skłonieniem do udziału w tworzonej regionalnej platformie współpracy, obejmującej swoim zasięgiem terytorium powiatu lub województwa.
- Etapu utworzenia na terytorium działania Zespołu Synergii Lokalnej, najmniejszej jednostki organizacyjnej zatrudnienia socjalnego jaką jest klub integracji społecznej.

Przykładowy Wstępny Katalog Partnerów

Partnerzy wewnętrzni	Partnerzy zewnętrzni
<ul style="list-style-type: none"> • Wójt, Burmistrz, Prezydent Miasta na prawach powiatu oraz ich urzędy administracyjne, • Ośrodek Pomocy Społecznej, • Inne jednostki organizacyjne samorządu gminy, np.: biblioteka, dom kultury, szkoła, placówka zdrowia • Lokalna organizacja pozarządowa lub organizacja o zasięgu krajowym działająca na terenie Gminy, • Lokalni przedsiębiorcy, • Lokalne instytucje finansowe (oddziały banków), • Lokalne media, • Organizacje kościelne, w tym parafie, • Lokalni liderzy społeczni, • Obywatele Gminy, w tym grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Starosta, Marszałek Województwa oraz Wojewoda, • Powiatowy i Wojewódzki Urząd Pracy, • Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, • Powiatowa i Wojewódzka Rada Zatrudnienia, • Powiatowa i Wojewódzka Rada Pożytku Publicznego • Regionalne Media

Źródło: opracowanie własne

Każdy etap, procesu tworzenia partnerstwa na rzecz zatrudnienia socjalnego oraz utworzenia podmiotu zatrudnienia socjalnego, został rozpisany na **modelowe scenariusze działań**.

Można wskazać następujące scenariusze:

Scenariusze działań grupy inicjującej, tzw. Zespołu Synergii Lokalnej to:

- diagnoza stanu sposobu rozwiązywania problemów społecznych, w tym przede wszystkim sytuacji osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym – deficyty, potrzeby oraz możliwości wykorzystania instrumentów reintegracji społecznej i zawodowej.
- ustalenie „Katalogu Interesariuszy MLW” oraz opracowanie scenariusza oddziaływania na grupę instytucji i podmiotów, które są niezdecydowane do przystąpienia do współpracy,
- zorganizowanie działań animacyjno - edukacyjnych, w tym m.in. wizyt studyjnych w znanych w kraju ośrodkach zatrudnienia socjalnego, dostarczenie materiałów informacyjnych (tworzenie biblioteczki MLW), a także przygotowanie propozycji preferowanego trybu utworzenia podmiotu zatrudnienia socjalnego.
- przygotowanie dla władz gminy materiału informacyjnego zawierającego warianty ewentualnego utworzenia podmiotu zatrudnienia socjalnego lub wzmocnienia już istniejącego, wraz z wynikami diagnozy, analizy SWOT (zyski i straty) oraz listy potrzebnych instytucji otoczenia działania takiego podmiotu.

Scenariusze działań deklarujących przystąpienie do partnerstwa na rzecz zatrudnienia socjalnego

- zainicjowanie wspólnej pracy nad opracowaniem dokumentu – umowy partnerskiej (pakt na rzecz zatrudnienia socjalnego), wprowadzenie go do procesu konsultacji lokalnych,

- zainicjowanie deklaracji wniesienia (partycypacji) zasobów instytucjonalnych (techniczne, kadrowe, wiedza i doświadczenie, finanse) do przyszłego partnerstwa, a także określenia sposobów korzystania z nich (udostępniania),
- wspólne ustalenie sposobów poszukiwania kolejnych partnerów, niezbędnych dla rozwoju partnerstwa jak i dobrego świadczenia usług reintegracji społecznej i zawodowej.

Zakładanym efektem działań, w ramach wspomnianego projektu, było utworzenie podmiotu zatrudnienia socjalnego (KIS) lub reaktywowanie jego działalności, a także stworzenie warunków do zawiązania instytucjonalnej współpracy na rzecz świadczonych przez niego usług reintegracji społecznej i zawodowej.

Zaproponowane rozwiązania, okazały się dobrze ułożonym planem działań wobec instytucji innych sektorów i obszarów polityki społecznej, co potwierdziły pilotaże. Po okresie 2015 r., a więc po zakończeniu projektu „Kompleksowe formy reintegracji społecznej i zawodowej”, rozwiązania modelowe MLW zostały ocenione jako dobre narzędzia animacji, a w niektórych gminach były i są stosowane do chwili obecnej w procesie budowania wokół podmiotów zatrudnienia socjalnego „załążków” partnerskiej współpracy.

II. Gmina Żmudź - jeden z kilku lubelskich przykładów budowania podstaw dla partnerstwa wokół zatrudnienia socjalnego z wykorzystaniem MLW.

To terytorium o powierzchni 144 km², w skład którego wchodzi 22 miejscowości i populacji liczącej około 3,2 tys. osób, w tym z przewagą kobiet. Sytuacja społeczno-gospodarcza tej gminy oceniana jest przez jej mieszkańców jako niekorzystna, a jej głównym wyznacznikiem jest poziom bezrobocia oraz liczba osób i rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

Zainteresowanie problematyką zatrudnienia socjalnego w Gminie Żmudź wynika m.in. następujących faktów:

- posiadanej już przez kadrę ośrodka pomocy społecznej wiedzy na temat uciążliwych problemów natury społecznej mieszkańców, oraz natury zawodowej,
- rejestrowanego syndromu tzw. wyuczonej bezradności,
- nawarstwiania się u osób i rodzin wielu problemów z kilku sfer.

W 2016 r. w Gminie Żmudź zainicjowano partnerstwo instytucjonalne przy skromnej liczbie jego inicjatorów, co jednak nie przeszkodziło podpisać specjalny dokument o nazwie *Pakt na rzecz rozwoju partnerstwa lokalnego w Gminie Żmudź z wykorzystaniem instytucji zatrudnienia socjalnego*. Inicjatywa należała do Wójta Gminy Żmudź, Pani Edyty Niezgody, a także Stowarzyszenia Wspierania Aktywności Lokalnej „Stella”, prowadzącego klub integracji społecznej. Pozostałymi partnerami zostali: Powiatowy Urząd Pracy w Chełmie, Spółdzielnia Socjalna „Dębowy Las”, Szkoła Podstawowa w Żmudzi, Gimnazjum Publiczne w Żmudzi, oraz Środowiskowy Dom Samopomocy „Wrzos” w Żmudzi. Ta grupa podmiotów jest zespołem inicjującym (czyli zespołem synergii lokalnej).

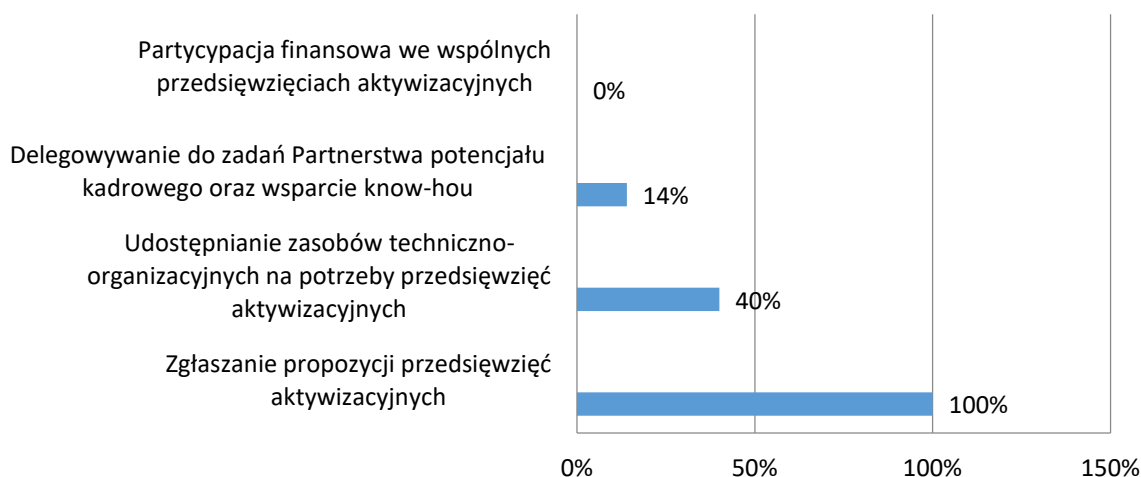
Dla sygnatariuszy tego Partnerstwa istotną sprawą jest ciągły jego rozwój, w tym przede wszystkim pozyskiwanie nowych partnerów, szczególnie reprezentujących takie sektory jak: ochrona zdrowia (profilaktyka zdrowego stylu życia), kultura (dostęp do dzieł i dóbr poza Internetem, do kontaktu z ludźmi kultury i sztuki), sport (dostęp do zajęć rekreacyjnych itp.).

Partnerzy postanowili, że w 2017 r. zostanie przeprowadzone badanie ewaluacyjne, dotyczące funkcjonowania tej platformy współpracy oraz jej aktywności w środowisku lokalnym. Założeniem tego działania o charakterze ewaluacyjnym było uzyskanie opinii przede wszystkim od samych mieszkańców, czy ta platforma współpracy jest dostrzegalna w środowisku społecznym. W badaniu jednak nie pominięto ocen wystawianych przez reprezentantów innych środowisk, w tym także instytucjonalnych.

Oto niektóre, syntetyczne wyniki tego badania:

1. W gronie mieszkańców Gminy, w tym także tych pracujących w różnych instytucjach, firmach, organizacjach - **86% ankietowanych potwierdza znajomość partnerstwa a 14% kojarzy jego funkcjonowanie.**
2. Ankietowani mieszkańcy Gminy kojarzą funkcjonujące partnerstwo z takimi instytucjami i podmiotami jak:
 - Spółdzielnia Socjalna „Dębowy Las” – 71% badanych,
 - Gimnazjum Publiczne w Żmudzi – 57% badanych,
 - Urząd Gminy Żmudź – 42% ankietowanych,
 - Środowiskowy Dom Samopomocy „Wrzos” – 42% badanych.
3. Ankietowani mieszkańcy uznali, że liderem partnerstwa jest Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej „Stella” z Chełma - 85% badanych. Natomiast wymieniona wcześniej Spółdzielnia Socjalna „Dębowy Las” uzyskała tylko 14% poparcia wśród ankietowanych.
4. Przedstawiciele instytucji członkowskich zdefiniowali podczas badania pola własnych aktywności w partnerstwie, wskazując na te, które nie odbiegają wzorem do przykładów z innych regionów kraju – najczęściej zasoby techniczne, a najtrudniej jest z finansami.

Obszary aktywności członków Partnerstwa w Gminie Żmudź

5. Po prawie roku funkcjonowania partnerstwa 86% jego członków ocenia, że wzajemne relacje cechują się jako relacje „rzeczywiście partnerskie”.

6. W ocenie przedstawiciele instytucjonalnych partnerstwa w najbliższym czasie tematy jakimi powinno się zająć to:

TEMAT	Odsetek wskazań
Warsztaty z zakresu edukacji obywatelskiej	60%
Warsztaty dla seniorów – prozdrowotne	45%
Edukacja dzieci i młodzieży – od 12 lat do 16 – warsztaty ogólnorozwojowe	40%
Umożliwienie mieszkańcom, szczególnie z grup ryzyka wykluczenia społecznego dokonanie zmiany obecnej sytuacji życiowej – praca, likwidacja problemów opiekuńczo-wychowawczych, poszukiwanie innowacyjnych metod rozwiązywania własnych problemów, etc,	40%
Zwiększenie aktywności mieszkańców we wspólnym tworzeniu i realizacji lokalnej polityki społecznej	35%
Zwiększenie wsparcia i doradztwa dla mieszkańców w obszarze zmian kwalifikacji zawodowych, poszukiwania miejsc pracy i różnych form zatrudnienia	30%
Podniesienie społecznych kompetencji w kształtowaniu aktywnych postaw wśród dzieci i młodzieży	25%

7. Przedstawiciele partnerstwa wskazali w badaniu potrzebę włączenia konkretnych podmiotów, a wśród nich:

- a) organizację pozarządową Sieć Wsparcia Kobiet na terenach Wiejskich,
- b) parafie kościelne Żmudź i Klesztów,
- c) gminne ośrodki pomocy społecznej z Białopolu, Dubience, Kamieniu, oraz Dorohusku,
- d) urzędy Gmin w tych samych miejscowościach,
- e) a także nieformalną organizację w działającą w formule Konwentu Klubów i Centrów Integracji Społecznej Lubelszczyzny.

8. Członkowie partnerstwa uznali, że rezultatami dotychczasowej działalności są:

Jest inicjatorem i organizatorem różnych przedsięwzięć aktywizujących lokalną społeczność - **100% wskazań**

Jest "dostawcą" wiedzy na temat najnowszych sposobów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu - **85% wskazań**

Jest inicjatorem nowych miejsc pracy (sektor spółdzielni socjalnych) - **60% wskazań**

Jest znane mieszkańcom gminy jako miejsce (instytucja) - które dysponuje informacjami o aktualnych sposobach wsparcia i pomocy, o aktualnościach w obszarze rynku pracy, a także o możliwości organizacji wolnego czasu - **40 % wskazań.**

9. Członkowie partnerstwa – 70% uznało, że nadal powinien być kontynuowany proces wzajemnego poznawania potencjału poszczególnych podmiotów, w tym szczególnie potencjałów kadrowych, predyspozycji i umiejętności.

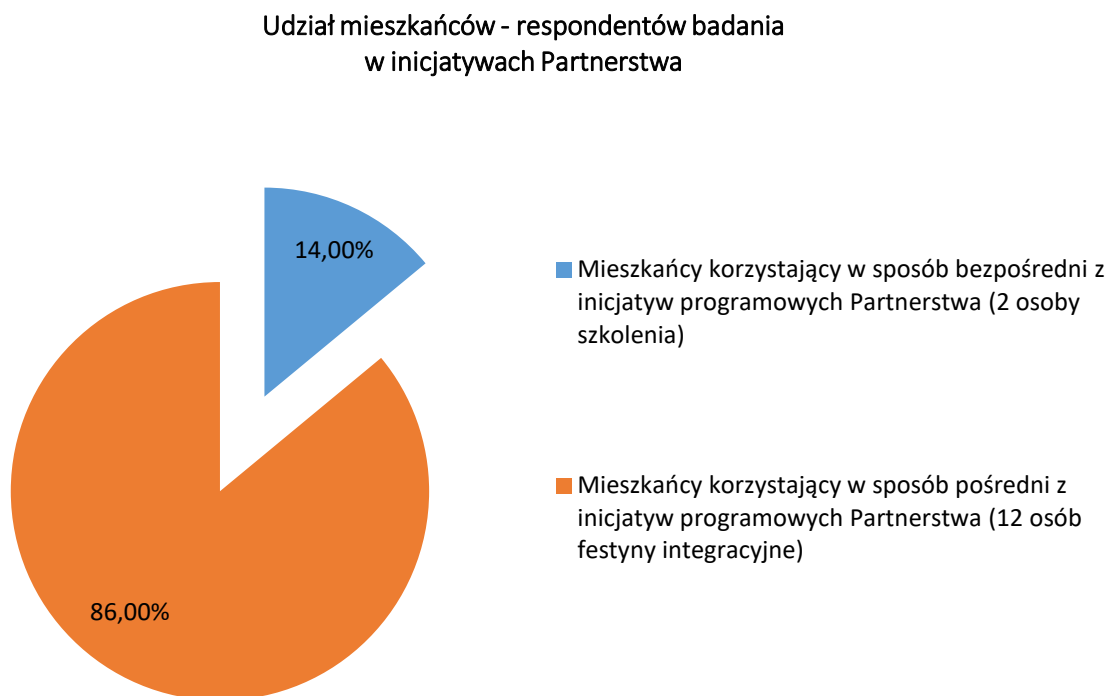
10. Członkowie partnerstwa uznali, że dotychczasowe sukcesy to:

Wzajemna realizacja projektów skierowanych do osób bezrobotnych
- wskazanie przez 60% respondentów

Stworzenie gminnej corocznej imprezy „Jarmark aktywności Kobiet”
- wskazanie przez 45% respondentów

Wypracowanie stanowiska różnych instytucji co do jednolitego celu Partnerstwa za który uznano wspieranie rozwoju lokalnego dla ograniczenia bezrobocia i skali ubóstwa - wskazanie przez 30% respondentów

11. Ocena mieszkańców Gminy dotycząca ich udziału w przedsięwzięciach organizowanych przez partnerstwo

12. Oczekiwania mieszkańców Gminy wobec partnerstwa:

- Lojalność, przy czym to oczekiwanie nie zostało rozwinięte i prawdopodobnie chodziło respondentom o sprawę lojalnego odnoszenia się macierzystych instytucji, będących członkami Partnerstwa do problemów mieszkańców Gminy – 25% wskazań,
- Zwiększona liczba spotkań integracyjnych i festynów dla mieszkańców, co może zostać zinterpretowane jako potrzeby o charakterze ogólnokulturalnym – 70% wskazań,
- Zwiększona aktywność samego Partnerstwa w zakresie informacji o jego działalności, co potwierdza potrzebę tworzenia i korzystania z nowoczesnych form komunikacji (Internet, fora społecznościowe) - 30% wskazań,
- Tematyka przyszłego działania obejmująca sfery życia lokalnego: (1) problematyka bezrobocia – 100% wskazań, (2) problematyka aktywności osób starszych – 65% wskazań, (3) rozwój działalności kulturalno-sportowej – 55% wskazań, oraz (4) edukacja ogólnorozwojowa – 35% wskazań.

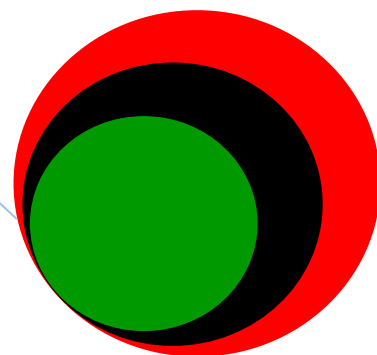
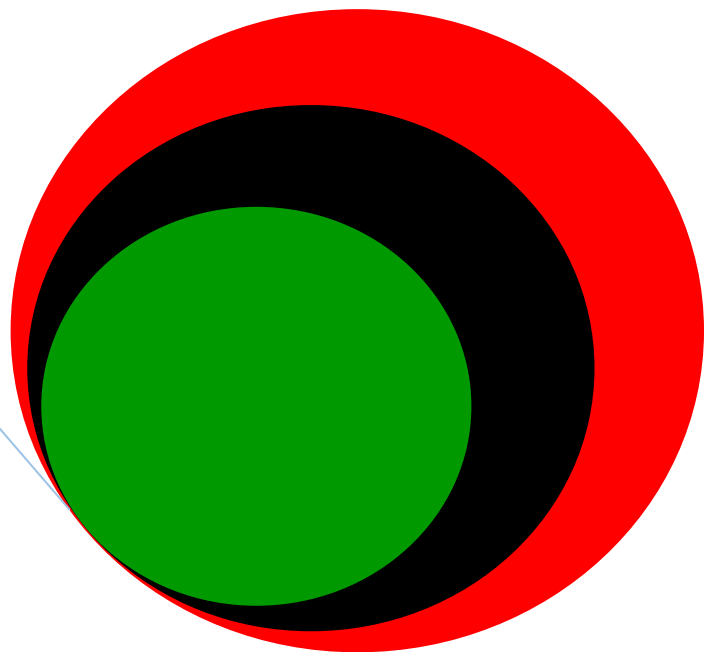
Podsumowując przykład Gminy Żmudź można stwierdzić, iż przeprowadzone w 2017 r. badanie pozwoliło potwierdzić, że stosowanie wzorców Modelu MLW, a szczególnie jego niektórych elementów (zespół synergii lokalnej) oraz narzędzi lokalnej animacji w znacznym stopniu przyczynia się do utrwalania partnerstwa, jego pozycji w lokalnej społeczności. Najważniejszą kwestią jaka wynika z ewaluacji jest niepodważalny fakt identyfikowania tego Partnerstwa przez środowisko lokalne. Bardzo pozytywnym elementem identyfikowalności są rezultaty ocen wystawionych przez mieszkańców Gminy Żmudź, którzy w 42% wiedzą o co są pytani i wiedzą o aktywności tej platformy współpracy a także potrafią wymienić niektórych jej członków. Taka ocena jest potwierdzeniem właściwej ścieżki postępowania całego Partnerstwa wobec otoczenia, czyli innych instytucji, obywateli i organizacji.

Na zakończenie

Podjęcie się uruchomienia w lokalnym środowisku społecznym zbioru usług reintegracji społecznej i zawodowej wymaga wizji nie tylko co do formy organizacyjnej, a więc wyboru jednostki organizacyjnej zatrudnienia socjalnego, ale także wizji jego otoczenia.

To otoczenie jest w zasadzie tworem gotowym, bowiem istnieją już instytucje i podmioty, działające na określonym terytorium funkcjonowania przyszłego podmiotu zatrudnienia socjalnego. Rzecz jednak polega na stworzeniu kompatybilnych warunków do wykorzystania potencjału tego otoczenia dla efektywnego świadczenia usług reintegracji społecznej i zawodowej. Udzielanie dzisiaj wsparcia i pomocy osobom oraz rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym jest wielowymiarowym działaniem podobnie jak wielowymiarowe są deficyty beneficjentów. Dlatego też, tworzenie partnerstw wielosektorowych wokół zatrudnienia socjalnego jest praktycznie wymogiem efektywnościowym, przynoszącym korzyści samym uczestnikom zajęć reintegracji jak i lokalnemu społeczeństwu.

Korzystanie z przetestowanych rozwiązań, takich jak model MLW i jego elementy nie jest obligatoryjnym wymogiem, ale propozycją, która może być pomocna w rozwoju usług zatrudnienia socjalnego. Aby z niej korzystać muszą jednak pojawić się tzw. ***sily sprawcze***, którymi możecie być Państwo, jeśli skorzystacie z tych podpowiedzi.

Wydawnictwo sfinansowane z środków projektu:

**Ośrodek Wsparcia i Animacji Podmiotów Reintegracyjnych – Wyższy Poziom Kompetencji
Regionalnego Sektora Es”,**

zleconego przez Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej,
w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2017

Janów Lubelski, sierpień 2017